

»Egrőt azonban terekők megszállák,
Ők kinn rekedének...«

(Gárdonyi: »Ezt a kintrekedést látják a várból.«)

»Fejedelmeknek sok gonoszt mondanak.«

(Gárdonyi: »... t. i. szidták őket.«)

»Egy szép leán, hitvőse Zoltainak.«

(Gárdonyi: »... jegyese?«)

»(Mecskei) álló seregből népit változtatja«,

(Gárdonyi: »Pihent.«)

»Az nap húsz mázsa por mind elkölt vala.«

(Gárdonyi: »Dobó fekete a puskaportól... Este jelentések. — Jelentem alásan kapitány úr, ma húsz mázsa port lőttünk el.«)

»Menc Dobó tömlöcz mellé romlásra,
Aranyas sisak apródja fején vala.«

(Gárdonyi: »Dobó levette a sisakját és odaadta a fiúnak, mert melege volt. — Tartsd egy kicsit fiam. Az apród a fejére tette, mert egy törököt akart levágni, s le is vágta.«)

»Figedi Jánosnak fogát kiüték.«

(Gárdonyi: »Figedi a fogát fájlalta előbb mindig. Jön pökdösve. — No, nem fáj már a fogad? — Nem hálistennek. — Ki huzattad? — Nem a: kiütötte egy török a dárdájával.«)

»Meghala ő benne több háromszáznál,
Sebösüle, marada több kétszáznál.«

(Gárdonyi: »Bizonyosan a nehéz sebesültek, mert seb nélkül nem lehetett senki, csak a cigány.«)

Ezeknek az adatoknak a regény megformálásában is jelentős szerepük volt, ezért tartottuk őket közlésre méltóknak.

Dr. BIHARI JOZSEF:

ÚJABB ADATOK AZ EGRI SZERBEK ÉS GÖRÖGÖK TÖRTÉNETÉHEZ

Kereskedelem és ipar

Gróf Eszterházy Károly egri püspök 1767-ben rendeletileg korlátozza a város lakosainak mezőgazdasági, kereskedelmi és ipari tevékenységét. A kereskedelmet illetően intézkedései elsősorban a szerbekre (ráczokra) vonatkoznak, mert a kereskedelem jelentős része kezükben összpontosul. Meg is küldi nekik rendeletét, amelyben így érvel: »Sajnosan értvén, s. tapasztalván, hogy ezen Püspöki városunkban az vásárnapok és köteles Ünnepek napok ennek előtte annak rendi Szerént meg nem Szenteltettek, Sőt mindenféle elességnek és más féle Portékának Árulása s. vásárlása miatt maid tsak nem mindenkor meg Szegedtettek, Szükségesnek ítél-

tük az illetlen Szerbartást meg orvosolni, és jobbra igazítani.« Ezért elrendeli, hogy vasárnap és hivatalos ünnepnapokon tilos Egerben heti vásárt tartani, sört vagy pálinkát főzni, szekerekre rakodni és útra kelni. Ez alól kivételt csak »aratásnak idein az életnek (kiemelés tőlem, B. J.) be hozatása« képez.

A »Szegény Egri Rác Natio« — amint hűséges polgárokhoz illik — még meg is köszöni a püspöknek a megküldött rendelkezéseket, de ugyanakkor panaszt emelnek az ellen, hogy a »concivilitas«-ukkal kapcsolatos királyi rendeleteket a városi tanács a püspökkel együtt gyakran elhallgatja.

(L. Görög n. e. egyházk. levélt. 167/1767.)

Templomépítés

»Fejezetek az egri szerbek és görögök történetéből« c. dolgozatomban már vázoltam azt a hősi küzdelmet, melyet az egri szerbeknek és görögöknek kellett vívniuk a klérussal szemben, hogy régi, 17. századbeli rozoga templomukat újjáépíthessék. Újabb kutatásaim szerint II. József 1784. nov. 15-éről kelt 28856. sz. rendelete intézkedik »új és nagyobb Templomnak, nem különben Görög Oskolának felállítása« felől. (»Graeca et Rascianae Communitati Agriensi, medio Supplicis Sui Libelli Sua Matti SSma demisse exhibiti in locum antiqua et ruinosa Ecclesia Sua ampliore erigendi facultatem Sibi clementer impertiri exoranti Alta fata Sua Mattas Cao Rea petito ejusdem Communitatis Benigne annuere dignata est.«)

Ezt az engedélyt évtizedes harc előzte meg. Az egri szerbek már 1729-ben engedélyt kérnek imaházuk újjáépítésére és ezt a kérésüket a későbbiek folyamán sűrűn megismétlik. 1766-ban azt írják, hogy már annyi pénzt költöttek az engedély elnyerésére, amennyi elegendő lenne a templom egy jelentős részének a felépítésére is. Mikor pedig végre II. József 1784-ben engedélyezi az új templom felépítését, akkor nem akarja megengedni, hogy anyagot (mészt, fát, követ) vásárolhassanak hozzá, beleköt a királyi engedélybe is, mondván, hogy »mivel az (kiemelés tőlem, B. J.) igen nagy és költséges, ítéletem szerint csak úgy lehet és kell venni Eö Felsege kegyelmes engedelmet, hogy új Templomot ugyan, de az Népek számához alkalmatost, és felesleg költség nélkül építsenek, azért a' szerint készíthetnek Delineatiot; Nékem bé adhatyák, én is resolutionat adhatom«. (1784. dec. 28.) Megnyugtatták a püspököt, hogy nem lesz túl nagy a templom. Beadványukhoz mellékelnek egy tervrajzot, amelyet budai mesterek készítettek még 1777-ben. (Breznay csak 1785—86-ra teszi a mai rác-templom terveinek az elkészültét!) Ez a tervrajz 1784-ben némileg módosult. A püspök azonban végül is azt kifogásolja, hogy 500 léleknek nincs szüksége egy 16.000 forintos templomra. (A püspök tehát 1785. jan. 31-iki átiratában ötszázra becsüli az egri szerbek és görögök lélekszámát, a valóságban azonban ennél többen voltak, mert a városi összeírás nem volt pontos — mondja a rácok és görögök egyik kérvénye —, ezenkívül a város nem számolt azokkal, akik vidékről keresték fel az egri rác templomot.

Iskoláik

A 18. század második felének az elején Egerben már működik szerb iskola, 1781-ben pedig egy görög nyelvű iskola létesítésére is elkezdődik az alkudozás. 1784. V. 3-áról kelt 1004. sz. kir. rendelet foglalkozik »az illyriai Nyelven levő Mesteren kívül más Görög Nyelvet Tanító Oskola Mesterek bé hozattatása«-val. Az egyházközség vagyonszármazottjai egy görög iskolamester felfogadására 6000 forintos alapítványt, a görög iskola felépítésére pedig 1000 forintos alapítványt szándékoznak »összvetenni«. Ezeknek a kamataiból kívánják fedezni a görög tanító fizetését. Ezeket az alapítványokat valóban létre is hozták, a klérus azonban továbbra is idegenkedik a görög iskola engedélyezésétől. Erre 1784. dec. 27-i beadványukban az egri görögök megnyugtatták a püspököt, hogy nem szándékoznak »roppant épületeket« emelni, hanem csak olyan »alházatskákat«, amelyekbe a tanító és a tanulók éppen hogy beférjenek. Mint ismeretes, a görög iskola engedélyezésére csak 1789-ben került sor. A későbbiek folyamán az egyházközség igyekszik olyan tanítókat alkalmazni, akik mindkét nyelvet, tehát a szerb és görög nyelvet egyaránt jól ismerik és »egyszeres mint a Templomban is amikor Szük-

séges mind a két nyelven» tudnak »inekelni«. Érdekes, hogy Georgius Petrovics iskolaigazgatónak 1819. júl. 2-áról kelt és itt eredetiben közölt nyilatkozata szerint, úgy látszik, a mindenkori igazgatót terhelte az a kötelesség, hogy az ilyen két-nyelvű tanárok működhessenek az iskolánál.

A klérus terrorja

Amíg Dobó István és vitézei az egész világon dicsőséget szereztek az egri névnek, addig a 18. századbeli egri püspökök féktelen vallási terrorja szerte az országban gyűlöletet kelt az egri név ellen. Ismeretes, hogy a görög keletieknek a katolikus egyházba való beteretése a 17. század óta folyik (Unio). Amíg az erdélyi és a felvidéki görög keletieknél — főleg gazdasági okok következtében — bizonyos sikereket könyvelhet el az ilyen irányú agitáció, az egri szerbek (szórványos áttéréseket leszámítva) nem hagyták el ősi egyházukat. Pedig, hogy milyen erőszakosan folyt Egerben is a »térítés«, erre nézve jellemző, hogy mikor 1769. szeptemberében Eszterházy Károly egri püspök azt kérdi Bradacs Munkácsi görög kat. püspöktől, »mikép lehetne az Egerben lakó schismaticusokat az unióra vezetni«, ez utóbbi kissé gúnyosan így válaszol: »... reductionem huiusmodi Rascianorum ad s. unionem ut Exc. V. sine me inceptit, ita sine me dignetur eandem continuare: sacra enim unio carceribus non procuratur.« Vagyis még a munkácsi uniált püspök véleménye szerint is nem arra való az unió, hogy az egyházukhoz hű hívőket a börtönökbe vessék. Eger azonban más állásponton volt. Az ellenszegülőket testileg is (»páltzákkal«) megfenyítették és nem volt ritka eset az sem, hogy jezsuita papok erőszakosan kényszerítették görög keleti szülők gyerekeit saját klostromukban való nevelkedésre. Az egri szerbeknek és görögöknek az a terjedelmes beadványa, amelyet most közlünk először, nagyon hűen vázolja a klerikális terrort és azt, hogy még a város érdekeit sem tartották mindenkor szem előtt Eger egykori püspökei.

Egri rácz és görög polgárok felirata Mária Teréziához

(Részben kivonatos szöveg)

Gróf Eszterházy Károly egri püspök minden úton, módon üldözi, tömlőcbe zárátja és vásra vereti őket. Szándékosan kárt okoz nekik, a tanácsból és a céhek-ből kirekeszti őket, megtiltja, hogy telket, házat, boltot vegyenek, kiforgatja őket birtokukból, nem engedélyezi nekik a hűségeskü letételét, betiltja vallásuk gyakorlását, megsérti őseik szerzete privilégiumaikat, egy szóval »súlyos és türhetetlen prés alatt« vannak — nincs tehát más mód, mint a királyhoz fordulni.

A király már értesülve szenvedéseikről, több rendeletet küldött érdekükben a püspököknek és a megyének. Köszönik eddigi jószágát.

Azonban a püspök ezeket a rendeleteket csak részben tette közzé, és ezeket sem adták ki nekik másolatban, sőt az is megtörtént, hogy a királyi rendeletekből kiszedte azt, ami neki tetszett, ami pedig az ő vigasztalásukra szolgált volna, azt kihagyta belőle, — vagyis meghamisította a királyi rendeleteket. Sőt előfordult az is, hogy midőn ZSUPPÁN FERENCZET a vármegye üzlétéből ki akarta lakoltatni és erre Zsuppán Ferencz bemutatta a püspököknek a királyi oltalmazó levelét, a püspök azt fel sem nyitotta (csak hogy megkárosítsa a fenti kalmárt), hanem olvasatlanul visszaadta neki. Erre a szóbanforgó személy Bécshez fordult, az Illyrica deputatiohoz. Jelentik tehát ezt az esetet is, hogy »a' Felséges Udvar tudhassa, micsoda vakmerő merészséggel élni szokott az Egri Püspök Úr«.

Mármint ha a püspök még a királyi rendeleteket is lábbal tiporja, elképzelhető, hogyan, milyen kegyetlenül bánik velük, tudva, hogy nekik nincs kezükben a királyi rendelet (amely védi őket).

Jelentik, hogy az uraságok minden módon fokozzák jövedelmeiket »a' megnyomorodott Szegénységgel semmit sem gondolván«.

Az egri uraságok nem fogadják el valamennyiük hűségesküjét (amire rendelet van), hanem válogatnak az emberek között.

ZAKO MIHÁLYNAK a városi tanács apja és az ő rendes viselkedésére hivat-

kozva, ígért ugyan boltot, de azt még mindig nem adta meg; az uraságok csak azt cselekszik, ami nekik tetszik és nem törődnek a nép fennmaradásával.

DUZI DEMETER pedig kérte a tanácstól Zsuppán Ferencz boltját, de elutasították. Erre a püspökhöz fordult és kérte, hogy mivel Zsuppán áruját igen olcsón »limitálták«, ő ad a hitelezőknek 1000 forinttal többet, csak hogy ő kapjon bolt-helyiséget. De ő sem kapott helyiséget. Mindenki azt teszi velük, amit akarnak. Üldözik, bántják őket állandóan.

Nem igaz, hogy RÓSA ISTVÁN teljhatalmú megbízottuk olyan dolgokat adna elő az udvar előtt, amelyről ők nem tudnak.

Idehozatták saját költségükre a Királyi Tábla egy esküdtét. De mikor a bíró látta, hogy az egri tanúk megerősítik a rácok panaszait, kijelentette, hogy főnöke utasítása szerint ő nem járhat el a püspök és városi tanács ellen.

Azzal vádolják őket, hogy panaszaik hamisak. Ez nem igaz.

A püspök — mivel más oka nincs — vallásuk miatt üldözi őket, a királyi kedvezményeket nem veszi figyelembe.

Egy HABINA nevű »rusnyák pap« levelet »componált« az udvarhoz, abban szidta az egri rácokat és görögöket, gyalázta vallásukat.

Hogy a király tanulmányozhassa vallásukat, egy kis könyvet nyomtattak ki, amelyet felterjesztenek a felséghez.

Ami pedig Habina rusnyák papot illeti, aki magát »hamisson« egri unitus plébánosnak nevezi, e minőségében őt Egerben senki sem ismeri. Ezzel szemben tény az, hogy ő a munkácsi püspöktől függ, és mivel ott (Munkácson) vétkeken viselte magát, lecsukták, de megszökött ide Egerbe. A munkácsi püspök már kérte is őt vissza az egri püspöktől, hogy megbüntethesse, és »megzablázhassa«, de az egri püspök őt »elrejtővén és azt állítván, mintha Egerben nem volna lakása, ki nem adta, hanem most is mint egy Szökő Pap és nem mint Egri unitusok Plebanussa, csak alatomba Egerben lakik«.

Ez a szökött pap bizonyára nem a jó cselekedetei miatt került letartóztatásba, bár a letartóztatás közvetlen okát eddig nem sikerült megtudni a munkácsi püspöktől. Habina azonban kijelentette, hogy a király előtt hajlandó vallomást tenni és megmondani, miért csukták őt le. Mivel pedig a munkácsi püspök most éppen Bécsben van, kéri a királyt, kérdezze meg őt, mit csinált Habina, miben vétkezett stb., és tudassa a király Egerrel a pap viselt dolgait.

Az egri rácok nem ismerik el papjuknak. Hamis személynek tartják. A levele (jelentése) is hamis. Bár a püspök ezt tudta, mégis továbbította Bécshez.

Habina levelének hitelt adtak Bécsben. Ennek tulajdonítható, hogy a király elállt attól a határozattól, hogy a budai parancsnokot, gróf HADIKOT Egerbe küldje, mint királyi biztost, az egri rácok és görögök panaszainak a kivizsgálására.

A király azonban ennek ellenére is figyelemmel kísérte sorsukat, megszánta őket és gróf BLÜMEGEN elnöklete alatt kinevezett egy udvari bizottságot az ügyek kivizsgálására. E bizottság tagja volt az egri püspök is, és még mások (a püspök rokonai), de a rácok teljhatalmú megbízottát nem vették be a bizottságba.

Ismétlik: a Budáról lehozott bíró nem fogadta el a tanúvallomásokat, ezért az igazság kiderítésére nem volt lehetőség.

*

»Felséges Kegyelmes Urunk! ezen akadályt nem más hanem a' Püspök úr okozta, már annyira ment az eő irgalmatlansága, és mind a' Hazabéli élő Törvény, és Privilegiumunk ellen való vakmerő hatalmasságossága, hogy mi velünk csak azt cselekszik Egerben, a' mi teczik, noha a' Felséges udvar kegyességéből ki adatott, és az Eleink vérével szerzett Privilegiumink azoknak megsértőőkre 30. marca arany büntetést állítanak.«

De még senkit nem büntettek meg miattuk. Éppen ezért »a sok vexa és törvénytelen procedurak miatt már arra jutottunk siralmasson, hogy se a' nagy költségeket, se a sulyos Bajainkat, s — kárainkat nem győzzük tovább el viselni«.

»Felséged előtt alázatossággal valhatyuk, hogy a' Püspök urat nem a' Religionak Buzgósága, hanem egyedül az eő rossz természete, és szívében lévő mind az úr Isten, mind az Országnak élő Törvénye ellen való indulatya, bizván egyedül Bátya Ura, Országos Cancellarius tehetségében, egyedül bennünket károsít, ront, és veszendőben hosz.«

Ők tisztelték gróf Eszterházyt, igyekeztek hasznára is lenni, engedelmeskedtek neki, »de mivel ezen úrtól semminémű Atyai Szeretetét, hanem csak vakmerő rontását, és szüntelen való üldözéseit szomorú szívünkkel tapasztalnunk költetik, tehát mi is kénytelenítünk az ő rossz természetét, és mint Isteni, mint világi Törvény ellen benne lévén rossz indulatját Felséged elejében alázatosan terjeszteni, mert ezen úrnak a' viselése nem mutat már egy jobbágyot, hanem inkább egy királyt és annyira fel emelte már magát, hogy nem is gondol már a' Felséges parancsolatokkal, hanem csak azt kívánván cselekedni, nem mi a' Felséges udvarnak, hanem egyedül magának teczik, a' mint is az Egri Biro azt meri mondani, hogy a' Püspök nagyobb Egerben, mint a Felséges Maria Theresia Asszony«.

Ők hű polgárok és adófizetők, de ha a püspök és a városi tanács továbbra is büntetlen marad, és a Felség nem »zabolázza« meg őket, akkor az ország sok »előfizetőjét« el fogja veszíteni.

A püspök Egerben »rontással és vesztéssel« uralkodik, a görög és ráczi nációt tönkreteszi teljesen. Lehet, hogy utána még egy rosszabb püspök következik, — mindez veszedelmet rejt magában az ország, a köz szempontjából. Márpedig helytelen lenne, ha egy »privát« püspök rosszindulata miatt az államkincstár inná meg ennek a levét.

Nem úgy kell uralkodni, hogy sanyargassák az ártatlan népet, hanem atyai módon kell bánni vele, hogy fennmaradhasson.

Ezt azonban a püspök rossz természete, kegyetlensége, indulatosága miatt nem képes megérteni. Ezért a felségnek kell őt észreteríteni és rádöbbszteni arra, hogy ő is csak »az Úr Istennek Szegény Creaturája, hogy ő nem királyi, hanem jobbágyi személyt visel, a törvénytől függően...«

A püspök, mint Krisztus tanítványa, járjon a krisztusi úton, »és az ártatlan népet ne üldözzé, háborgassa, rontsa, és utolsó veszedelemre hozza«.

»A' mi natióknak már három Püspök által háborgatatik. Első volt Gróff Erdődy Gábor, de ezen urat a' Felséges Bellicum mindenkor meg tudta zablázni, és rendben tartani, a' második volt Gróff Bárkóczy Ferenc, a' nevezett Erdődy Püspök úrnak tanítványa, ez meg nem elégedvén, hogy Egri Püspök volt, de azon rossz indulatra is adta magát, hogy Császári és királyi Privilegiumokkal tündöklő Eger városában földes úr lehessen. Ezen rendetlen és igazságtalan kívánságát a' Felséges udvartól ki nem nyerhette, hanem annak tudtán, s — engedelmen kívül Egerbe két Intermediator urat hozatott, a' kik is az Intermediationnak természetét férre tévén jeles Eger városát minden Császári és királyi Privilegiumoktól megfosztva, a' Püspök Jurisdictionja alá nem szabad közönséges akaratal, és Consensussal, hanem Relegationnak, és más törvénytelen elő hozott módok ijesztgetésével erőszakosan vetették, és a' Püspöket földes urasságnak rendelték, és declarálták, mivel pedig a' Városiak magokat tellyességgel meg nem akarták adni, tehát a' Bárkóczy Püspök minden kigondolható kegyetlenségekkel és hatalmasságokkal el követett, s — annyira nyomta a' városiakat, méglen előtt földes úrnak Recognoscáltak, mivel pedig mint az Intermediator urak, mint a' Püspök a' Felséges Privilegiumokat és az Egri népet tetémessen megsértették, de hogy ezen Törvénytelen subjugatio ne essék a város Praejudiciumára, mintha a' város illy hatalmas, és veszedelmes cselekedeten szabadon meg nyugodott volna. Arra való nézve ezen iderekesztett Solemnis Protestatiot, Contradictiott, és Reclamatiot a' Tisztelendő Jászovi Conventnek bé nyujtották, és így az Intermediatorok, és Püspök hatalmas privatum factumát erőtlenné tették.«

»Hogy ezért a Város a' Püspök usurpált földesuraságától megszabadulhasson, és előbenyi Privilegiumbéli Szabadságával élhessen, Felségednek mély térdhajtással esedezünk, hogy az erőszakosan subjugált Egri várost a' Felséges hatalom által in integrum restituáltassa.«

»Tovább is Felségednek alázatosan esedezünk, mivel a' mi sokféle panaszaink megvilágosítására szükséges, hogy Egerbe egy királyi Commissio jöjön, méltóztassék Felséged azon nagy kegyességét hozánk mutatni, és a' Budai Comandáns Gróff Hadik urat tovább is Eger városába a' Gravameneink investigatiojára és Comprobatiojára mint királyi Commissariust a' succumbens félnek költségére elrendelni, akkoron Felséged fogja tapasztalni, ha mi, a' mint bé vádoltattunk hamissággal, vagy inkább igazsággal járunk-e?«

»Mi már előre is ezen alázatos Instantiánk által megmutattuk, hogy a' Püs-

pök úr Habina Rusnyák Szökött Papnak írásával a' Felséges udvar előtt hamis levelet producálni meg nem pirólt a' többi is a' királyi Commisarius úr által investigáltván Felséged előtt világosságra fog hoztatni és akkoron Felséged további kegyes Thronussátul való oltalmását, Gratiáját, és Protekcióját, kárunk tellyes vissza térítését, privilégiumink további manutentioját és azokban foglalt arany márcáknak büntetesképpen léendő desumptioját s — egy szóval tellyes igazság vételt, a' mint a' Históriában híres Persiai király Cambyzes cselekedni szokta volt, tellyes jobbágyi reménsséggel, és bizodalommal, mély térdhajtással várjuk, örökös Devotioval, és jobbágyi hívséggel élvén, és halván Felségednek.«

* * *

ZÁKO MIHÁLY egri görög kereskedő új üzlethelyiség kiutalásáért folyamodik a városi tanácshoz.

Edler Stadt Magistrat, Zünfftige Herren, und Patronen.

Die auf meinen ehedessen eingereichte Instanz durch einen wohl Edlen Stadt Magistrat ertheilte Verabscheidung habe zwar betrübt vernehmen, in welcher angeführnt wird, dass ich wegen vergrösserung deren Gewölbern meiner Nachbahren gänzlichen ausgeschlossen seyn solle; allein indeme sehr mich wieder erfreut, dass der Edle wirkliche Herr Stadtrichter mir, als einen Erlauern Innwohner, und nicht als einen Türkischen Unterthan (der ich von meinen jungen Jahren herr von anfang des wätterlichen Todfalls in dieser edlen Stadt die Steuern und Gaaben zu ertragen habe) sein Gunst angetragen und durch selber versprochen dass ob schon ich von meinem Gewölb ausgeschlossen seyn, jedoch in Betrachtung meiner Alters, und Vorzüglichkeit solle mir erlaubt seyn, einer von denen neu zu erbauenden Gewölbern nach meinem belieben in Verbachtung zu nehmen, und vor allen übrigen nach gerechtigkeit mir zu erwählen.

Ich wende mich demnach zu der machtigen Hülff einer Edlen Stadt Rathes demüthigst Bittend, damit mir das Benutz einer Gewölb, wovon ich die arenda ohne mangel bezahlt, möchte überlassen, ich darinnen Confirmirt, und andurch auch meine Kinder zu ferneren aufnehmen unterstützt mögen werden; da ich nun wegen diessfällig gerechtigter Hütung auch weiters bitte, verbleibe.

Eines Edlen Magistrats

unterthäniger diener

MICHAEL ZÁKO

Erlauer Innwohner

A városi tanács válasza

Diese Instanz ist in unseren Edlen Stadt Rath abgelesen, und nach ihren Umfang der Ordnung nach erörterrt worden, es ist demnach sicher, und unläugbahr, dass auch sein Vatter in der Stadt Erlau die Steuer, und Gaaben bezahlt und viel gelitten, auch ohne Wiederrede seine Obligeicheit ehrlich erfüllt, hat auch die gemeiner Anlaagen friedlich getragen, und denselben ohne Widerwillen genug gethan. Nichtminder zahlt der Supplicant allschon über 32 Jahre in der Stadt Erlau ohne Wiederrede die Steuern, und Gaaben, und führt sich selber mit Weib und Kindern ehrlich auf, wird auch verhaftet, dass sie sich auch weitershin, als von der König. Hungarischen Crone, nicht aber von der Ottomanischen Porten abhängende Unterthanen mit allen Unterwürfigkeit denen gnädigen befohlen deren hohen zweyen Grund Herrschaften und Verordnungen des Edlen Magistrats unterziehen werden, sowohl also aus dieser Ursachen und werden Supplicant von seinem abgenommenen, und zu anderen Gewölbern gewidmeten Gewölb von Jugend auf selbst und seiner Kinder ihre Nahrung gesucht, hingegen der Michael Kapitány, und Michael Duzi, handlungs gespannt, ob sie schon bereits zu Erlauer Einwohner dermalen angenommen sind, bisher in Erlau wenig gelitten, und erduldet, so wird wegen obigen reflexionen ex paritate juris, et incolatus

das von Neuen aus denen Gewölbern des Michael Zako, und Michael Kapitány zu erbauende Gewölb dem Supplicanten Michael Zako von jetzt gegen eine Zins von 127 Rh 15 gr übergeben, und auf diese Art hat sich der Michael Kapitány und sein Gespann Michael Duzi um ein anderes Gewölb umzusehen. Signatum Erlau den 31 Marty 1767.

Durch mich der Bischöflichen Stadt
Erlau geschwerene ordinari Notarium

JOHANN FARKAS mp.

NYILATKOZAT

En Alabb irtt megésmerem, hogy Maj napon die 1-ma Julli 1819 Eszt. az' Egri, N. E., Hitten, Lévvő Comunitassal Contractusra Leptem az' Oskola Tanito Mester füzetesse erant, Oly kötett alatt, hogy én Tartozok á Betsületes Egri Községnek mindenkoron á mikor tsak kivantatna, égy jó erkölcső és Betsületes in Dividiomat Tanito Mestert a' Melly mind á ket Nyelven á Gyermekkeiket, tudni illik Görögöl és Ratzul Fundamentaliter tanithassa, és ugyan éő ázon kétt Nyevet tökéletesen tudja, vagy áz én Districtusombul vágy mashonnant Tartozak meg Szerezni és á Tit. Comunitasnak eleget tenni, és égy Szeres mint á Templomban is amikoron Szükséges mind á két Nyelven tartozom inekelni, azért adom ezen hitelező Levelemet, Nagyob Securitasára a Bets. Községnek, ki véven á Szükséges esetett, költ Egerben,

Die 2 Jullii 819.

(P. H.)

GEORGIUS PETROVICS mp.
Director

PUTNIK MÓZES karlócai püspök levele egri híveihez:

Erdemes és Becsületes Jóakaróim!

A' Kegyelmetek mindkét rendből tisztességes Levelcit Szokott Szívességgel el-vettem; az első tudniillik, melyet az elmúlt 1783-ik Esztendőbeli December hónapnak 26-ik napján küldttek, abba rekeszeltt Instantiával együtt, amellyet is a Felséges Impératorhoz Udvari Ágens Droszdk Úr által a végre kívánnak beadni, hogy ujj és tágasabb templomnak, úgy Görög Oskolának fel-építtetése iránt leg-felsőbb engedelmet nyerhessenek. Melly Instantiát azon Ágens Urnak annyival hathatósabban ajánlani és ezen folyó 1784-ik eszt. Február hónapnak 2-dik napján küldött levelemben előmozdítani el nem mulattam, mivel örvendezve előre által látom ezen dícséretes és kegyes igyekezet által az Isten Dicsőségének minémű dísze avagy ékessége fog következni, Ti rcátok pedig minémű jók, és áldások fog-nak származni. Melly ajánló levelemre az nevezett Ágens Urtól már választ is vettem illetén értelemmel: hogy jobbnak és tanácsosabbnak véli, ha az Instan-tiának bényujtását a Felséges Császárnak vissza jövetelére halasztja, akkor aztán azt bé-fogja adni, és annak reménylett végének Sürgetését igéri és fogadja. Magam is úgy vélem, hogy az Ágens Urnak ezen tanácsán meg kellett nyugodni. Ez tehát az első Levélre.

A második Levél iránt pedig, melyet ezen folyó eszt.-ben a régi stylus szerint Febr. hónapnak 14-ik napján küldöttek, mivel az külömb-külföféle dol-gokrol irattatott, következő módon válaszolni szükségesnek láttam.

A Felséges Királyi Resolutiót, mely főként az Görög nem egyesült Ritusu Supernumerarius Papoknak Rendszabások iránt kibocsáttatott, és már annak módja szerint közönségessé tétetett, és a melly a Taxának ki-nem fizetése miatt a Tisztelendő Báchi Megyebéli Consistorium által Kegyelmeteknek párban meg-nem küldtetett, ami illeti, hogy a kegyelmetek kérésének clég tétetessen, azt mentül előbb meg-küldetni, parancsolni fogom.

Hasonlóképpen a Megyéjékben lévő Papoknak mostani állapotjukban leendő meg-maradások iránt a Felsőbb helyeken szorgalmasan munkálódtam.

Ami pedig az újonnan történt dolgot, ugymint Popovics Mózesnek a Római Catholica Hitre lett általmenetelét, nemkülönben a Schismaticus és acatholicus nevezetteket, melyekkel mai napig is a Felsőges Imperátornak akarattya ellen illetetünk, nóti, mi légyen az én értelmem és szándékom, röviden de világosan a minapi levelemben, mellyet Tisztelt Vitkovics Urammal, oda való Papnak írtam, kitettem, már most Szükségtelennek vélem azokat ismét amellyek Kegyel-meteknél is tudva vagynak, újra elő-hozni. Azon közben helyben hagyom Tisztelt Vitkovics Uramnak azon cselekedeteit, hogy a Lelkeknek Constrictióját az Egri Magistratusnak különös Papiroson, nem pedig az elő-mutatott Tabellán adla-bé.

Végczetre azon Conscriptio, mellyet az Egri Püspök eö Excellenciája leg-közelebb azok iránt tétetett, á kik ennekelőtte Görög egyesült ritusuakhoz állot-tak, azután pedig ismét a mi Hitünkre visszájöttek, Semmi rossz következtet vagy félelmet nem húz maga után, mivel mindennemű történetre a ki-adott Fel-séges Királyi Normális Resolutiók hathatósan minékünk kedveznek; ha pedig a környül álló dolgok valami mozdulást kívánnának, én azon hivatalomhoz képest, á szükséges dolgokat véghez vinni kész leszek. Egyébaránt az én Áldásomat és békességet mindnyájatokra bőven ki-terjesztvén, minden szivességgel, és hajlan-dósággal maradok

Kegyelmeteknek

jót kívánója

Carlovicza 8-dik May 1784.

PUTNIK MÓZES.

En magam írom ezen P. S.

A' Báchi Püspök csak mostanában installátatván, azon levelet, mellyet ezen Esztendőnek elein írtam, meg kell változtatni, és ha eö Nagysága az Érvényes Communitásnak írni fog, ezen levelet velem közleni Szükségesnek ítéltem. Idem qui supra.

*

Fényes bizodalommal való Nagy Jó Uram!

Sub dato dei 20. Cur. küldött Levelét tellyes becsülettel mai napon elvettem, Droszdk Urnak énnékem küldött origine Levelével úgy a' Metropolita eö Exce-lenciája által az B. Communitásnak küldött levélnek bé rekesztett Copiájával együtt. Ezen Copiát Magyar nyelvre fordítva által küldöm. Örvendek azon, hogy eö Excellenciája által az Erdemes Communitás meg-vígasztaltatott, és Instan-tiájának czéllját némelly részben, nevezetssen pedig a Tisztelendő Pásztorok iránt (kiket szívesen köszöntök) el-érte. A többinek jó végét felséges Uralkodó Fejedelmünknek kegyelmességéből reménylhetjük. Agens Urnak értelmét abban, hogy az Instantiának bé-adását a F. Császár vissza-jövetelének idejére halasztja, én is jóvá hagyom. Reménylem, már eddig szerencsésen visszájött és az Instantia is bé-nyujtatott; rövid napok alatt tudunkra lesz. Hogy Popovics Mózesnek az Attya el-nem jött, nem helyesen esett; e helyett, hogy a Fijának írtt, azt nagyon jól cselekedte, de Szükséges lett volna az Egri Püspök eö Excellenciájának is írni és a maga Fiját ki-kérni, Szorossabb kötelessége Léven hozzá, mint másnak akár-kinek. A' Metropolita eö Excellenciája említi ezen gyermeknek is dolgát á maga levelében, úgy hogy ez iránt is Tisztelendő Vitkovics Péternek írtt, miből állyon azon levél, nem tudhatni; azért is magam opinióját az iránt fel nem tehetem. Hanem, hacsak ugyan az Attya tovább is el-nem jönne, tehát azon levél mellett, mellyben a' gyermeknek ki-szabadítása iránt reménykedik, az elébbeni Instantiát tovább is lehet follytatni, és meg-ujjitani, de a' Gyermekek Attyának neve alatt.

Posonybul Torkos Kristóf Urtul választ vettem, mellyet is in origine által küldök. Ha az Szükség úgy hozván magával, Egerbe megyek, akkor ez iránt is Arad Vármegyébe Instantiát fogunk küldeni.

Szivemből sajnálom, hogy az Ur a' véletlen casusból még sem szabadultt-fel, és még most is az ágyat kénytelenítettik nyomni, reménylem, sőt óhajtom is, hogy

mennél előbb szerencsésen fel-épülhessen, és mind a Publicumnak, mind magának hasznát és előmenetelét folytathassa.

Mindnyájott szíves köszöntése mellett barátságos szeretetibe rekesztett Vagyok az Urnak Miskolcz 25-e Majus 1784.

igaz szívességgel le-kötelezett szolgája

SZAKÁCHY PÁL

* * *

Eger püspöki város bírása és tanácsa közhírré teszi, hogy Brezovszky Erzsébet nemes úrnő, Imrech József felesége, Szt. Miklós-téri házáat a rác nemzetnek 770.—rajnai forintért eladta.

Nos N. N. Judex et Senatus Episcopalis Civitatis Agriensis damus pro memoria, quibus expedit Universis Praesentium per vigorem significantes; quod Nobilis Domina-Elisabetha Brezovszky Egregii Domini Josephi Imrech Conthoralis coram Nobis personaliter constituta, vivae vocis Suae ministerio fassa sit, et retulit hunc in modum: qualiter nempe eadem Fatens assumptis in se haeredesque Suos, et Successores suos utrisque Sexus Universos oneribus, et gravaminibus, ac etiam Evictione Legali contra quoscumque Legitimos Impetitores certis et rationabilibus de causis animum Suum ad id moventibus, et inducentibus, Domum Suam Oneri Communi obnoxiam, et in ipsam Fatentem a Patre Suo Michaële condam Brezovszky jure optimo devolutam, in Platea Sancti Nicolai Vicinisque Joannis Mega Cellario ab una, et Domo Nationis Rascianicae partibus ab altera Situatam, existentem habitam, Sub eodem onere Nationi Rascianicae in et pro Florenis Rh. Septingentis Septuaginta idest Rh. f 770. jure perennali et irrevocabiler vendidisset, tradidisset, et per manus assignasset perpetuo tenendam, habendam, et pacifice possidendam, Uti etiam vendidit, tradidit, et per manus assignavit, Nullum jus nullamq. juris proprietatem pro Se Suisque reservando, Sed neque Contradictore ullo apparente, Salvo tam Jure Dominalipermanente, harum Nostrarum Vigore et Testimonio Literarum. Datum ex Senatu Agriae Die 22-a Aug. Anno Domini 1759. o.

(L. S.)

Extradatum per me Praefatae Civitatis

Juratum Vice Notarium Joanem Ország

Dr. BAKOS JÓZSEF:

ADATOK TAVASI LAJOS ÉLETÉHEZ ÉS MUNKÁSSÁGÁHOZ

A magyar nevelésügy haladó munkásai között tartjuk számon Tavasi Lajost is. Életéről és munkásságáról a magyar neveléstörténelem művelői eddig is sok értékes anyagot hordtak össze. Megjelent válogatott műveinek gyűjteményes kötete is. (»Tavasi Lajos Válogatott Pedagógiai Művei.« Bp. é. n.) Az alábbiakban közölt, kéziratban maradt levél és a hozzá fűzött néhány megjegyzésünk még teljesebbé teszi Tavasi életművével kapcsolatos ismeretünket.

Itt közölt levele 1866-ban kelt Iglón. A címzett a sárospataki kollégium könyvtára. Tavasi ui. c levél kíséretében küldi meg munkáit a pataki könyvtárnak:

»Szepes-Igló. Junius 10-kén 866.

A S. N. Pataki akadémiai fő-intézetnek,
illetőleg
Könyvtárának Tisztelet!

Mint valaha — még 1827. 28. 29. és újból 1831-ben a S. Pataki collegiumnak tanítványa, hálás emlékezetnek a számai folytonosan fűzve tartják lelket